

Aydınlatılmış Onam ve Tıbbi Fotoğraflar

INFORMED CONSENT AND MEDICAL PHOTOGRAPHS

Ömür ELÇİOĞLU,^a Nurdan KIRIMLIOĞLU,^a Yasemin BALCI,^b M. Arif AKŞİT^c

^aDeontoloji ve Tıp Tarihi AD, ^bAdli Tıp AD, ^cÇocuk Sağlığı ve Hast. AD, Neonatoloji BD, Eskişehir Osmangazi Üniv. Tıp Fakültesi, ESKİŞEHİR

Özet

Tıbbi fotoğraflarda onam konusu uzun zamandan beri üzerinde tartışmalar yapıldığı bir konudur. Tıbbi fotoğraflara ilişkin olarak problemlerin çıkış noktası hakkında kazanılacak ön götü, hak ve özgürlüklere saygılı bir yaklaşım, hastanın katılacağı eylemlere ilişkin aydınlatılmış onamın sağlanması etik açıdan önemlidir.

Hasta, tedavi süreci içerisinde zaman zaman eğitim, öğretim ve araştırma, zaman zaman da bilimsel yayın ve sunum etkinliklerinin önemli bir paydaşı olabilmektedir.

Aydınlatılmış onam özerklik kavramı üzerine temellendirilebilir. Hastanın sağlığı ile ilgili kararlara katılımında aydınlatılmış onamının sağlanması, hastanın hangi etkinliğe konu olduğunu bilmesi, bu etkinlikte yer alma ya da almama kararını açıklamış olması gerekir.

Biz bu çalışmada aydınlatılmış onam açısından tıbbi fotoğraflar konusunu gözden geçirdik.

Konuya açıklık getirmek amacıyla: Tıbbi fotoğraflar için izin nasıl alınmalıdır, hasta yakınları tıbbi fotoğraflar için izin verebilir mi, tıbbi fotoğrafları kim çekmelidir, doktor ameliyathaneye fotoğraf makinesi ile girebilir mi, fotoğraflardan albüm yapılabilir mi, fotoğraflar üçüncü kişilere gösterilebilir mi, fotoğraflar nerede muhafaza edilmelidir sorularına yanıt aradık.

Aydınlatılmış onam açısından tıbbi fotoğrafların kullanım amaçlarının açıkça ortaya konduğu tarafların sorumluluklarını belirleyen onam formlarının hazırlanması ve kullanım yaygınlığının sağlanması gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Aydınlatılmış onam, tıbbi fotoğraflar

Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2007, 15:94-100

Abstract

Consent in medical photos is a long argued topic. The prospect to be gained in the very beginning of the problems related with medical photos, an approach respecting rights and freedoms, providing informed consent related with the actions that the patient participation are very important in ethical points of view.

In treatment process, the patient sometimes can be the share holder of the activities of educating and training, training and research and sometimes scientific publication and presentation.

Informed consent can be based on autonomy concept. It is important that the patient's being informed related with his/her health, being aware of the activities that he/she is in, and stating his or her decision whether to be or not to be in the activities.

In this study, we have analyzed the topic of medical photos based on informed consent.

In order to clarify the topic, we tried to find the answers to the following questions: How to take permission for medical photos? Can patient relatives give permission for medical photos? Who should take the medical photos? Can the physician go into the operation room with a camera? Can he or she make a photo album?, Can the photos be shown to the third people? Where the photos should be kept?

The informed consent forms, clearly prepared to show the purposes and uses of medical photos and responsibilities of the sides, should be prepared and widened.

Key Words: Informed consent, medical photographs

Tıbbi müdahale ve bu müdahalelere onam konusu incelenirken niteliği itibariyle özellik arz eden bazı müdahale çeşitlerinin tek tek ele alındığı ve ayrıntılı olarak incelendiği görülmektedir.

Kaynaklarda da ifade edildiği gibi her zaman karşılaşacağımız farklı tiplerdeki müdahalelere ne zaman ve hangi şartlar altında verilecek onamın geçerli olacağı, sonuçta yapılacak böyle bir müdahalenin ne şekilde hukuka uygun kabul edileceği daha açık bir şekilde ortaya konabilecektir.^{1,2}

Tıp uğraş alanı ile ilgili kitap, süreli yayın ve elektronik ortamda, hastalara ait tıbbi fotoğrafların, MRI ve CT görüntülerinin sık sık kullanılması olasıdır. Ancak yine de tıbbi kayıtlardan farklı şekillerde yararlanılan bu kişilerden kaçır-

Geliş Tarihi/Received: 21.11.2006 **Kabul Tarihi/Accepted:** 04.01.2007

Yazışma Adresi/Correspondence: Ömür ELÇİOĞLU
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, ESKİŞEHİR
elcioglu@ogu.edu.tr

Copyright © 2007 by Türkiye Klinikleri

nın konu ile ilgili olarak onam verdiği merak konusudur.

Bu çalışma hastalardan sağlanan tıbbi fotoğraflar ve onam konusunda, ülkemizdeki uygulamaları değerlendirmek, bazı sorulara yanıt arayarak konuyu aydınlatmak amacıyla yapılmıştır.

Aydınlatılmış Onam

Tıbbi fotoğraflar yakın zamana kadar ihmal edilmiş bir konu olsa da klinik uygulamalar içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Tıp kitaplarında hastaların fotoğraflarının kullanılması bilinen bir konudur, hastalara ait tıbbi fotoğraflar farklı amaçlarla kullanıla gelmektedir.³

Tıbbi uygulamalar sırasında, tıbbi uygulamaların temelinde yer alan kişiye saygı, iki ayrı açıdan önemlidir. 1-Hastanın aydınlatılmış onamı 2-Doktora duyulan güven.⁴

Sözlük anlamı itibarıyla “Rıza; istek, onam, razı olma, isteme, onama”, anlama anlamına gelmektedir. Hukuki anlamda onam, tartışmasız olarak kişinin kendi geleceğini belirleyebilme temelinde dayanmaktadır. Genellikle üzerinde serbestçe tasarruf edilebilen kişisel menfaatler söz konusu olduğunda onam hukuken ayrı bir öneme sahip olmaktadır. Literatürde de ifade edildiği gibi; hak sahibi temelde onam vermeye yetkili kişidir. Onam verecek kişinin rıza ehliyetine yani, somut olayda anlama ve karar verme yeteneğine sahip olması gerekir. Hak sahibi akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik nedeniyle temyiz kudretine sahip değilse ve gereken değerlendirmeyi yapamayacak durumda ise, verdiği onam üzerine işlenen fiil, hukuka aykırı nitelik taşımaya devam edecektir. İlgilinin yerine kanuni temsilcisi onam beyanında bulunacak ve yapılan fiil hukuka uygun hale gelecektir. Reşit olmayan kişinin tıbbi müdahaleye maruz kalması için mutlak veli veya vasisinin onamının alınması gerekir.^{1,5,6} (Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanununun madde 70; Hasta Hakları Yönetmeliği madde 24/2).

İnsan kendi vücudu üzerinde mutlak, sınırsız bir hakka sahip değildir. Bu nedenle onamın geçerli olabilmesi için kanuna, kamu düzenine ve ahlaka aykırı bir nitelik taşımaması gerekir. Bir onamın

ahlaka aykırı olup olmadığının tespiti için biri birinin karşısında bulunan menfaat gruplarının dikkatlice tartışılması gerekir.

Aydınlatılmış onam ise; Karar verme yeterliliğine sahip bir hasta bireyin kendine uygulanacak tanı ve tedavi yöntemleri ile öteki uygulamaları ve bunlara seçenек oluşturabilecek uygulamalarla tüm bu yöntemlerin olası olumlu ve olumsuz sonuçlarına ilişkin bilgilendirildikten sonra bu bilgileri açıkça ve anlayarak kabul etmesidir.⁷

Hukuki anlamda aydınlatılmış onam tartışmasız olarak kişinin kendi geleceğini belirleyebilme temelinde dayanmaktadır. Onam konusunda gerekli değerlendirmeyi yaparak, müdahalenin neden, sonuç ve etkilerini kabul edip değerlendiren hasta, bu yönde iradesini açıkladığı anda onamı hukuk alanında etki doğurmaya başlayacaktır.¹

Bilgilendirme hastanın temel hakkıdır. Onam ile de doğrudan ilişkilidir. Hastanın onamı için bilgilendirme hakkı uluslararası bildirgeler, ulusal olarak Anayasa ve özel hukuksal düzenlemeler ile bir çok ülkede güvence altına alınmıştır. Hem doktor ile hasta arasındaki sözleşme hem de doktorların görevlerini belirleyen etik kodlar bilgilendirmenin bir gereklilik olduğunu ifade etmektedir. Hastanın hangi koşullarda bilgilendirileceği her ülkede ayrıntılandırılmamış olmakla birlikte, her hastaya tanı öncesi yapılacak işlemler, tanı, hastalığın seyri, tedavi seçenekleri, özellikleri, süresi ve yaratacağı sonuçlar, ilaçlar, etki ve yan etkileri, tedavi sonrası yaşam tarzı konusunda bilgilendirme yapılması gerekli görülmektedir.⁸

Eğer hastadan tedavi süresince fotoğraf, video görüntüsü alınacaksa bu kayıtlara ilişkin onam, bilgilendirme özel içeriği ile gerçekleştirildikten sonra yazılı ve kayıt altına alınmış olmalıdır.⁹

Hastanın egemenlik alanı kendi bedeni ve sağlığıdır. Kaynağını da insan onuru ve bunun dokunulmaz olmasından alır. Sağlığı ile ilgili olarak ne zaman, hangi nedenle, nasıl ve ne yapacağı, bir sorun olduğunda hangi doktora gideceği, söylenenleri uygulayıp uygulamayacağı konusunda erkini kullanarak egemen ve belirleyici olur.

Doktor, hasta ve toplumun egemenlik alanı, yan-yana/iç-içe kesişerek ama bir arada bulunmak-

tadır. Bu üç egemenlik alanı sürekli çatışma halindedir. Tarafların her biri kendi alanlarındaki egemenlik alanını genişletmek ve egemenliklerini daha mutlak kılma çabası içindedirler. Ancak her çatışma durumunda sonuç, bu güçlerin herhangi birinin tam egemenliği ile gerçekleşmez, sonucu, bu güçlerin bileşkesi tayin eder.¹⁰

Hipokrat'tan beri tıp mesleğinin en önemli ilkelereinden biri de hastalara gösterilmesi gereken saygıdır. Hastalar doktorlarına yeterli ölçüde güven duyduklarında onlara doğru bilgi verirler, ve özel kayıtlarının uygun şekilde saklandığından emin olmak isterler.

Hastanın tıbbi görüntüleri ile öğretim ve yayın faaliyetlerine katılımı konusundaki kararı saygıyla izlenmeli, mahremiyeti ve gizliliği korunmalıdır.^{11,12}

Anayasamızın temel hukuksal çerçeve olduğu dikkate alındığında, durumun analizi açısından bazı maddelere atıfta bulunulması gerektiği düşünülmektedir.

Anayasa

• Madde 5: Devletin temel amaç ve görevleri

- Kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak
- Kişinin temel hak ve hürriyetlerini,
- İnsanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

• Madde 15: IV. Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması

- kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulmaz.

• Madde 17: I. Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı

- Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
- Tıbbi zorluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz, rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

• Madde 19: III. Kişi hürriyeti ve güvenliği

- Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

• Madde 20: IV. Özel hayatın gizliliği ve korunması

Özel hayatın gizliliği

- Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.
- Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulmaz.

• Madde 25: VII. Düşünce ve kanaat hürriyeti

- Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

• Madde 26: VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti

- Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.

• Madde 27: IX. Bilim ve sanat hürriyeti

- Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

• Madde 36: A. Hak arama hürriyeti

- Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Türk Ceza Kanunu

Madde 136. Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme:

(1) Kişisel verileri, hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçiren kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hastalara ait bilgiler de, kişisel veriler kapsamındadır.

Madde 137. Nitelikli haller:

(1) Yukarıdaki maddelerde tanımlanan suçların;

- a) Kamu görevlisi tarafından ve görevinin verdiği yetki kötüye kullanılmak suretiyle,
- b) Belli bir meslek ve sanatın sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle,

İşlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Hastalara ait bilgi ve verilerin, hekim olmanın avantajlarından yararlanarak elde edilip yayılması suçu ağırlaştırıcı bir faktördür.¹³

Ceza Muhakemeleri Kanunu

Fizik kimliğin tespiti

MADDE 81.-(1) Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin tespiti için gerekli olması halinde, Cumhuriyet savcısı veya hâkim kararıyla, fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve ayak izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur.

(2) Kovuşturmayaya yer olmadığı veya beraat kararı verilmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir.

Otopsi

MADDE 87.-(1) Otopsi, Cumhuriyet savcısının huzurunda biri adli tıp, diğeri patoloji uzmanı veya diğeri dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır. Müdafî veya vekil tarafından getirilen hekim de otopside hazır bulunabilir. Zorunluluk bulunduğu otopsi işlemi bir hekim tarafından da yapılabilir; bu durum otopsi raporunda açıkça belirtilir.

(2) Otopsi, cesedin durumu olanak verdiği takdirde, mutlaka baş, göğüs ve karnın açılmasını gerektirir.

(3) Ölümünden hemen önceki hastalığında öleni tedavi etmiş olan tabibe, otopsi yapma görevi verilemez. Ancak, bu tabibin otopsi sırasında hazır bulunması ve hastalığın seyri hakkında bilgi vermesi istenebilir.

(4) Gömülmüş bulunan bir ceset, incelenmesi veya otopsi yapılması için mezardan çıkarılabilir. Bu husustaki karar, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından verilir. Mezardan çıkarma kararı, araştırmanın amacı tehlikeye düşürmeyecekse ve ulaşılması da zor değilse ölünün bir yakınına derhâl bildirilir.

(5) Yukarıdaki fıkralarda sözü edilen işlemler yapılırken, cesedin görüntüleri kayda alınır.¹⁴

Şüpheli veya sanığın kimlik tespiti ve otopsi işlemlerinde fotoğraf çekimi ve görüntü kaydı kanunen zorunlu kılındığından, bu hususlarda hakim veya Cumhuriyet savcısının talebi söz konusu ise kişinin izni olmasa da fotoğraf ve görüntü kaydı alınabilecektir.

Kanunlarla zorunlu kılınan haller dışında yapılan adli tıbbi muayenelerde kişilerde saptanan bazı lezyonların fotoğraflanması gerekmektedir. Bu, delillerin belgelenmesi kapsamında ve düzenlenen raporların bilimsel niteliğini artırıcı bir unsurdur. Ancak bu durumlarda da, ilgili fotoğrafların çekiminden önce yine kişiler aydınlatılarak onamları alınmak durumundadır.

Tıbbi fotoğraflar

A-Tıbbi fotoğraflar için izin nasıl alınmalıdır? Hastalardan alınacak fotoğraflar için mutlaka izin ve onam alınmalıdır. Alınacak onamın yazılı olması, hastaya ayrıntılı olarak bilgi verildikten sonra alınması gerekir. Hasta ne için onam verdiğini bilmelidir. Fotoğraflar eğitim materyali olarak mı, bir sunu materyali olarak mı, kitap içinde mi, elektronik ortamda mı yer alacak ve kullanılacaktır? Hastaya ayrıntılı olarak bilgi verilmelidir.¹⁵

Bir kişi baygın veya akli yerinde olmadığı anlar dışında, kendisine çevrilmiş fotoğraf makinesinin, kendisine resminin çekilme amacıyla olduğunu bilir. Eğer karşı çıkmamış ise, ortada zorlama, tedavi göremeyeceği gibi bir kanı olmadığı durumda, ses çıkarmaması ile zımnen olayı kabul etmiş sayılır.

Modern toplumlarda bu olgu çeşitli sözleşme formatına dökülmekte, olay kişiselleştirilmeden, hukuksal boyuta çekilmektedir. Bu açıdan form geliştirilmesi, her birime kendi inisiyatifi getirilmesi açısından önemlidir. Bu inisiyatifi hukuksal olması gerekir, bireyin haklarını yok edemez, küçültemez, bölemez.^{4,15,16}

B-Hasta yakınları tıbbi fotoğraflar için izin verebilirler mi ? Hasta yakınları hasta adına fotoğraf çekimi konusunda onam verebilir. Hak sahibi temelde onamı açıklamaya tek yetkili kişidir. Onam verecek kişinin rıza ehliyetine sahip olması gerekir. Hak sahibi temyiz kudretine sahip değilse, gereken değerlendirmeyi yapamayacak durumda

ise ilgilinin yerine kanuni temsilcisi onam beyanında bulunacak ve yapılan fiil hukuka uygun hale gelecektir. Reşit olmayan kişinin tıbbi müdahaleye maruz kalması halinde veli veya vasisinin onamının alınması gereklidir (Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun 70.m Hasta Hakları Yön.24/2 m).^{5,6} Aksi takdirde küçüğün tek başına vereceği onam geçersizdir. Küçüğün tek başına onamı yetmese de onun dinlenmesi suretiyle müdahaleye katılımı sağlanmalıdır (Hasta Hakları Yön.26.m.).⁶ Onama ilişkin bu şartlar fotoğraf çekimi için de yol gösterici ve geçerli olacaktır.

Örnek Bir Rıza Formu¹⁷

TIBBİ FOTOĞRAFLAR İÇİN HASTA RIZA FORMU

Hasta Adı: _____ Tarih: _____

Benim veya çocuğumun tıbbi fotoğraflarının çekilebileceğini kabul ediyorum. Tıbbi fotoğrafların öğrenci eğitimi, basılacak bir kitap ve dergide elektronik ortamlarda kullanılabilmesi konusunda bana anlatılanları anladım.

Fotoğraflara ilişkin olarak bana hiçbir zaman bir ödeme yapılmayacaktır. Eğer fotoğraf çekimine izin vermezsem tıbbi bakımım hiçbir şekilde etkilenmeyecektir. Verdiğim onamı geri almak istersem ya da bu konuda sorularım olursa _____ ile iletişim kurabileceğim.

Fotoğraflar tıbbi kitap, dergi ve elektronik ortamlarda kullanılabilir. Görüntümün bilim adamları, araştırmacılar, öğrenciler ve toplum tarafından görülebileceğini anladım. Bu fotoğraflarda ismim ve kimliğim gizli tutulacaktır. Ancak tıbbi fotoğraflarımın eğitim amaçlı kullanılmasını kabul ediyorum.

İmza _____ Tanık _____

a) Fotoğraflarımın sadece eğitim amaçlı klinikte kullanılmasını kabul ediyorum.

İmza _____ Tanık _____

b) Fotoğraflarımın sadece bir sunu amaçlı kullanılmasını kabul ediyorum.

İmza _____ Tanık _____

c) Fotoğraflarımın sadece tıbbi kitap, makale veya elektronik dergilerde (yayın cinsi mutlaka ayrıntılı olarak bildirilecektir) yer almasını kabul ediyorum.

İmza _____ Tanık _____

Tanık: Özellikle hasta yakını 18 yaş üstü hukuki ehliyetine sahip bir kişi olmalıdır. Eğer bu nitelikte bir kişi yoksa tarafsız bir kişinin tanıklığı istenebilir.

C-Tıbbi fotoğrafları kim çekmelidir? Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği'nin 34.m. göre: Özellikle eğitim hastanelerinde bilimsel ça-

lışmalar ve eğitim materyali sağlamak için tıbbi fotoğrafhaneye bulunur.¹⁸ Bu fotoğrahanede uzmanların lüzum gördüğü vakaların ilk durumlarını seyir ve sonucunu tespit için film, fotoğraf ve slâyt çekilir. Bunlar fotoğrahanenin özel arşivinde isme, hastalığa ve kullanılması istenen diğer ihtiyaçlara göre kolayca bulunacak şekilde kaydedilerek muhafaza edilir. Fotoğraf çekimi ameliyatı yapan hekim sorumluluğunda olmalıdır. Fotoğraf ameliyatı yapan hekimin onayı ile bu işten anlayan, tercihen hastane fotoğrafçısı yoksa ameliyathanede görevli bir kişi tarafından çekilmelidir. Hekimde bu işlemi yapabilir. Çekilen fotoğraf medikal veri niteliğinde olmalı, tıbbi bilimsel amaca hizmet etmelidir.

D-Doktor ameliyata fotoğraf makinesi ile girebilir mi? Tıp uğraş alanı içerisinde, hukuksal boyut yerine getirilmiş, kısaca bilgilendirilmiş ve onam alınmış ise bu yaklaşım doğal kabul edilmektedir.

Çocuklarda, algılama ve değerlendirme yeteneği olmayanlarda veya bilinci kapalı ağır hasta olanlarda bu onam, hukuksal varislerinden veya ebeveynlerinden bir tanık şahitliğinde alınmalıdır. Acil ve hayati tehlike durumlarının bunları kapsamadığı da eklenmesi gerekir.

E-Fotoğraflardan albüm yapılabilir mi? Doktorlar bilimsel temeli olmak, kişinin özlük hakları ve gizlilik temelinde olma koşulu ile tıbbi fotoğraf albümleri oluşturabilirler.

Hekimler hastaları ile ilgili yaptıklarını tanımlamak için, medikal bilimsel dokümantasyonlar amacıyla verileri, bireyin hakları ve gizlilik temelinde saklayabilirler. Bilim, belirli bir veri temelinde gelişeceği için, elde edilen verilerin bilgi ve tecrübeye dönüştürülerek geliştirilmesi gereklidir.

Radyolog için bu veriler grafler iken, cildiye uzmanı için lezyonun yakın fotoğrafik görüntüsü, plastik cerrahı için yüz görünümü gibi resimsel olabilir. Eldeki bu verilerin, hukuk dışı olarak ve bilimsel amaç dışında kullanılmasına onay verilemeyeceği belirgindir.

F-Fotoğraflar Üçüncü kişilere gösterilebilir mi? Gizlilik ve bilimsel temelli olmak üzere olabilir. Gösterim eğitsel, danışmanlık, konsültanlık gibi medikal hukuk sistematğine dayanmalıdır.

Doktorlarda bulunan subjektif değeri olan, yani, yalnızca doktorla ilgili olan, yalnız doktorun özel bilgi ve ilgi alanında bulunan belge ve kayıtlarla hastanın özel sırlarını kapsayan bilgi ve belgeler başkasına verilemez ve gösterilemez.

G-Fotoğraflar nerede muhafaza edilmelidir?

Resmi kurumlarda çekilen fotoğrafların o kurumlarda muhafaza edilmesi gerekir. Çekilen fotoğraflar fotoğrafhanenin arşivinde muhafaza edilebileceği gibi bölümün, doktorun arşivinde de saklanabilir (Fotoğrafların muhafazasında kimlik bilgilerinin gizliliği öncelikli ve önemlidir.). Bu fotoğraflar kişisel değildir. Hastanın dosyasının bir parçası anlamındadır. Dosyadaki verilerin saklılığı ve özgünlüğü çerçevesindedir. Tıbbi fotoğraflarda çekimin, konunun sanatsal boyutunu da dikkate alması gerektiği unutulmamalıdır. Amaca uygun dermatolojik fotoğrafik çekim, her fotoğrafçının yapabileceği bir işlev değildir. Özel medikal fotoğraf sanatı konusunda eğitim almayan bir kişinin çekebileceği bir resim değildir. Flaş ile çekim, gölgelendirilmemiş yaklaşım, gün ışığı aydınlatma olmaması, seçilecek filmin ASA ve çekim şartlarının (apertür ve zaman) uygun olmaması, close-up veya makro lenslerin yanlış seçimi, titreşim, alan derinliği tüm fotoğrafı hatalı çekime götürebilir. Hastalığı bilmeyen kişi, lezyonu tam görüntüleyemeyebilir.

Tıbbi fotoğraflar ve onam konusu gözden geçirildiğinde bu konuya ait bilgi almanın bir hak olmaktan çok bir gereksinim olduğu görülmektedir. Tıbbi fotoğraflar hasta ve doktorlar için farklı anlam ve değer taşımaktadır.

Hastalar inançları, mahremiyetleri, almakta oldukları tıbbi bakımla ilgili kaygıları gereği tıbbi fotoğraflara kuşku ile yaklaşabilirler.

Tıbbi fotoğrafların kime faydası olacaktır? Bu konuda açıklayıcı bilgiye gereksinimleri vardır. Tıbbi fotoğrafa konu olmanın neden ve koşullarını sorgulayabilirler. Tıbbi fotoğraf çekimi için izin verip vermemenin kendi sağlık bakımını ne boyutta etkileyeceği ayrı bir kaygı konusu olabilir. Doktorlarına hayır demenin tedavilerinde olumsuzluğa neden olabileceği kaygısını taşıyabilirler.

Doktorlar ise bir veriyi tanımlamak, onu görüntüsel boyuta aktarmak isteyebilirler. Tıbbi fo-

toğraflar bilimsel sonuçları ortaya koyacağı, geleceğe aktarılabilirliğinden yararlıdır. Doktorların bilimsel ve tıbbi açıdan fotoğraf çekme ve çektirmeye hakları vardır. Doktorlar tıbbi fotoğrafla, yaptıkları medikal tedavinin sonuçlarını ortaya koymak ve vurgulamak isteyebilirler.

Tıbbi fotoğraflarla ilgili olarak hastanın onamı dikkatle izlenmelidir. Yarar kimedir? Boyutu nedir? Tartışması etraflıca yapılmalıdır. Tıbbi fotoğrafların bilimsel ve tıbbi yönü ağır bastığından, hastanın gizlilik ve mahremiyeti özenle korulduğunda tıbbi fotoğraflarla ilgili duygusal ağırlık azalacak, uygun koşullarda hastanın tıbbi fotoğraflara katılımı da sağlanabilecektir.

Tıbbi fotoğraflarla ilgili olarak etik yaklaşım ve ilkeler gözden geçirildiğinde: hastanın onamı ve haklarının göz ardı edilmediği, bunun yanında bilimin gelişmesine engel olmayacak bir yaklaşıma ulaşmaya gereksinim vardır.

Tıbbi fotoğraflar klinik ve etik pratiklerden uzak tutulamayacağından bu etkinlik içerisinde yer alan kişilerin sorumlulukları açıkça tanımlanmalıdır.^{16,19}

Tıbbi fotoğraflara ilişkin onam formları hazırlanıp tartışmaya açılmalıdır. Hiç şüphesiz bu formlar kişi hak ve özgürlüklerine saygılı ancak bilimin gelişmesine engel teşkil edecek bir yapıda olmamalıdır. Kitap ve süreli yayın editörleri ve etik kurullar üzerlerine düşen sorumluluğun bilincinde ve konunun takipçisi olmalıdırlar.

KAYNAKLAR

1. Çakmut YÖ. Tıbbi müdahaleye rızanın Ceza hukuku açısından incelenmesi. İstanbul: Legal Yay.
2. Özsunay E, Akünal T. Informed consent for medical intervention under Turkish law. The 11th World Congress on Medical Law. 28 July-1 August 1996. Suncity, South Africa.
3. JohnsMK. Informed consent for clinical photography. J Audiov Media Med 2002;25:59-63.
4. Hood C A, Hope T, Dove P. Videos, photographs and patient consent. BMJ 1998;316:109-1011.
5. 14.4.1928 tarih ve 863 sayılı Resmi gazetede yayınlanmış olan 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun.
6. 1.08.1998 tarih ve 23420 sayılı Hasta Hakları Yönetmeliği
7. Oğuz YN, Tepe H, Büken NÖ, Kucur DK. Biyoetik Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu; 2005.

8. Hatun Ş. Hasta Hakları. İstanbul: İletişim Yayınları; 1999.
9. Gilson CC. Ethical and legal aspects of illustrative clinical recording. Br J Hosp Med 1994;52:225-9.
10. Sütlaş M. Hasta ve Hasta Yakını Hakları. Çivi yazıları. İstanbul; 2000.
11. Silverman J. Patient privacy rights. Family Practice News. March 1, 2001.
12. Macintosh T. Ethical considerations for clinical photography in the global south developing world. Bioethics 2006;6:81-9.
13. 12.10.2004 tarih ve 25611 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu.
14. 17.12.2004 tarih ve 25673 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu.
15. Singer P. Consent to the publication of patient information. BMJ 2004;329:566-8.
16. Berle I. The principles of clinical practice in professional clinical photography. J Audiov Media Med 2004;27:11-3.
17. ACMG statement. Informed consent for medical Photographs. Genetics in Medicine 2000;2:353-5.
18. 13.01.1983 tarih ve 17927 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olan Yataklı Tedavi Kurumları Yönetmeliği.
19. Berle. The ethical context of clinical photography. J Audiov Media Med 2002;25:106-9.